

تورک بوردی

Ye : 1 Saye : 7 9 Subat 1327

اون بش کونده بر چیقار تورکک قاندهنه چالشیر

غربی مسعود ایدن آللر ناصیرلیدر امین اول !
چالیشمقدیر ، سعادته طوغرو کیدن کنیش یول .

وطن ایچین چالیشمقدیر ، ایشسز ، کوچسز او طور دق ،
غریبه قارشى اولو ، اولو شامزله مغروردق !..

غیرت !.. قاردهش بومیداندن قاچان البت سفیلدر ،
چالیشمایان برتنبیلدر ، تنبل ایسه رزیلدر .

تنبللکله سعادت هیچ برلشمیور آئی بیل !
تنبللکدر وطنلری مزار یاپان عنزرائیل ...

آغستوس ، ۱۳۲۷

صحن سحرى

تعلیم و تربیه

تورک یوردجیلرینه

« تورک یوردی » نك برنجی صاییسنى او قودیقمدہ ، بش اون سطر یازوب
قوطلا مق ایسته مشدم . فقط نه یازایم ؟ یوردی یاراشدیرہ جق شاعر و ادیب دکم ؛
طیشی سوسلی ، ایچی بوش لافارله بو کوزل صحیفه لری قارالامهیه کوکم وارمیور ؛
باری دیدم ، اولدقجه بیلدیکم وهرشیدن دها زیاده سودیکم ملی مکتبدن
برآز بحث ایدهیم .

تورک یوردی نك اشدتلی احتیاجی مکتب و معارفه در ؛ تورک یوردی نك
کله جکی ، مکتب و معارفه باغلیدر : حاکم برملتک محکوم دوشمه سی ، محکوم برملتک
یوق اولمه سی مکتبسز لکدن ایلری کلیر . اشبو معلوملری اعلامدن مرادم - زمان بزى
بکله میور ، هیچ طور مه دن کیدیور ، عجله داورانه لم ، دیمکدر . بوندن اون بش ،
یکرمی سنه صوکره تورک یوردنده ارقوبوب یازموی بیلیمه یین برتورک اوغلی ، برتورک
قیزی قالماق لازمدر ... لیکن عجا بومکنمیدر ؟ - قطعاً ایمان ایدرم که ممکندر .

اسکی تورکر قان ایچیشوب قاردهش اولورلردی ؛ آسیاده آتہ بینوب آوروپاده اینزلردی . بوکون یوردجیلر ، سوزویریشوب ، قاردهش اولوب اوقومور وارقومور یولینہ بل باغلاسلر ، بویوک آتالیمزک چاپول و آقین اردوسندن دھا فائدہ لی ، دھا شرفلی بر « معارف اردوسی » یاپہ بیلورلر . بو اردونک نفرلی و غازیلری « ملی معلمار » ، باشبوغلری ده اوقومہ نی ، اوکرہ تمہ نی قولایلاتان اصول تدریس متخصصلری اولہ جقدر .

بو باشبوغلردن ، بومتخصصلردن بریسنی کچن کون زیارت ایتدم ؛ الی آلتندہ کی « دارالمعلمین » ی کوردم ؛ تأسیس ایتدیکی . جنت کوشہ سی اصول صوتیہ ابتدائہ سندہ نورلی برراحت طویدم . یعنی مینی مینی یورد چوجقلرینک ایکی آیہ اوقوبوب یازمق اوکرندکلرینی و جہالته قارشى قازاندقلری بوغلبہ دن روحلری آتشنوب ، بیلکی دریاسنک ایلرولرینہ جان آتمایہ حاضر بولندقلرینی کوردم .

بوتون تورک یوردینہ یوکسک سسلہ باغرییورم : استانیول دارالمعلمین مدیری ساطع بک افندینک یورده کوستردیکی اصول صوتیہ قولاق ویر ! .. کوز صال ! ... آتالیمزک اوقلری سونکولری اوکندہ طاغ کچیدلری ، قلعه قپولری آچلیدینی کبی ، اصول صوتیہ سایہ سندہ کوچار قولایہ ، بیلار آیہ چویریلوب علوم وفنون قاپولری یورد اهلینہ آچیلاجقدر . اسکی تورکر آتاندقلری زمان باشبوغلرینی « اور ... ها ! » نداسیلہ [۱] قارشیمیلارلردی ؛ شیمدی یوردجیلر ساطع بکی « چالیش ! » نداسیلہ قارشیمالامالیدر .

اوت : چالیش ، چالیشالم وچالیشدیرہلم .

اما ناصل چالیشہلم ؟ ..

تورکر بویوکدر ؛ یوکسلمک وایلرولہ مک ایستہرلر ، آنحق « صوکورمہ دن پاپوچ چیقارمہ نی » سومزلر . بوکا کورہ چالیشمہ نک ترتیبی قورالم . ابتدائی تحصیلہ والقباجیلغہ دائر اوزونجہ تجربہ لرلہ ایتدیکم بیلکمی ، متشبث وچالیشقان ساطع بک شرفنہ عرض ایدہ جکم .

[۱] « غرب اردولرنده شمدیر ، قولالایلان » اوردا ! « تورکلردن اوکرہ نیلشدیر ،

ابتدائيه مکتبلرندن ، ابتدائيه تحصيللندن باشليجه ايکي شئ مطلوبدر :
 برى چولوق چوجقه اوقومق يازمقله برابر، دينا مکلف اولدينى بسيط شيلرى
 بيلدیرمک ؛ کوندهک حياتنه کفايت ايدهجک درجهده حساب اوکره تمک
 و آزارحق فنى وادى معلومات ووروب چوجقهده دقت و مطالعه يه هوس اويانديرمقدر .
 اکبر ابتدائيه مکتبی بوکا موفق اولورسه پک بويوک خدمت ايتيش اولور .
 ايکنجیسی ، مکمل ابتدائی تحصيلدرکه بوندن مقصد شاگردلرک فکرى
 خيلى تنوير ايتمک ، اولئرى فنونک مقدماتيله آشنالشدیرمق ، بعض ايش
 وصفتلرده آليشدیرمقدر .

ابتدائيه لرك پروگراملری مقصدلرينه کوره ترتيب اولنور ؛ فقط مقصد
 موجود ويا بولنه حق پاره ايله چوق رابطه ليدر ...

ساده پروگراملى بر ابتدائيه « بر معلم » ايله اداره اولونور ؛ مکمل
 پروگراملى بر ابتدائيه ، ۳ - ۴ معلم ايسستر ؛ بو معلملرده يا دارالمعلميندن
 مأذون ياخود اعدادى تحصيلي کوردکدن سوکره ، نظرى و عملی اصول تدريس
 اوکره تمک کيسه ل اولق لازمدر . بسيط ابتدائيه لر ، سنوى ۵۰ - ۶۰ ليرا
 ايله اداره اولنه بيلدکلرى حالده ، مکمل بر ابتدائيه نك اداره سى ، سنوى
 درتوز ليرالق بر بودجه يه باقار . بو جهته اقتصادى احوالى مساعد اولمايان
 جاغلر ، مالی احوالى پارلاق اولمايان حکومتلر ، برمعلملى و محدود پروگراملى
 مى ابتدائيه مکتبلرى تأسيس ايتمک ضرورتنده درلر ؛ مثلاً روسلر بويله ياييورلر ؛
 اما انگليزلر ، آمرىقانلر باشقه درلو ياييورلر ، مکمل ابتدائيه لر تأسيس
 ايدييورلر مش ، اولئرك پاره لرى چوق ... بعض يرلرده ابتدائى تحصيلده صنايع
 اوکره تمک ده التزام اولنور ؛ لکن بن مقاله مى چاتالاشدیرماق ايجون ، ايشک
 بو جهتلندن بحث ايتمه حکم .

تحصيل عمومى يى غايه طوتهرق بوتون اهالى يى اوقور - يازار ايتمک ايجون
 اورته حسابدن مهر آلتش آوه ، ياخود اوچيوز نفوسه « بر مکتب » لازمدر .
 بزم کويلرک بر چوغنده آلتش او بولمادينندن مکتبارک عددى ده زياته اولق
 اقتضا ايدييور . کونده لى بش غروشى کچمه ين تورکلرک ، کونده لى اوتوز ،

قرق غروشه چیقان آوروپالار، آمریقالیلر کی اوچ، درت معلیمی ابتدائیهلر تأسیس ایدمهیه جکلری میدانده در. بناءً علیه معارفک ایلك انتشاری دوره سنده حال و مکانه کوره ایش طوتمق ضروریدر. بوقاعده نك خارجنه چقیلیرسه، تشبث، صرف تقلید نمره سی اوله رق بر اوینجاق و یا خود اسمی وار جسمی یوق شیردن برشی اولوب قالمهیه محکوم در. بزم روسیه ده ساکن تورکلرک حال و محیطه موافق طرز حرکتی شویله اولمشدی :

میلادی ۱۸۸۱ سنه سنده طوپلادیخ معلوماته نظر آ روسیه ده ۱۶ میلیون مسلمان واردی و بونلرک، چرکسلردن ماعداسی، هپ تورک اوغلی تورک ایدی. بوتورکلرک ۱۶ بیك وکسور محله مکتبلری (ابتدائیهلری) و ۲۱۴ مدرسه عربیهلری موجود ایدی. وسطی اوله رق هر مکتبه ۳۰ چوجغناک بولندینی حساب ایدیلورسه، یاریم میلیون تورک یاوروسنک ابتدائیهلرده، مدرسه لرده اوقودینی آکلاشیلیوردی ... فقط هیات! بوخوش کورونیشک، بوامیدلی حالک آلدادیچی برخیلدن عبارت اولدینی دقتلی باقانلرک کوزینه چابوق چاریوردی: ۱۶ بیك مکتبه، یاریم میلیون تورک چوجغناک بشر سنه عمرلری چوریدیلوب، اونلره تورکجه بش سطر اوقویوب یازمق بیله اوکره دیله میوردی! هر ییل چوجقاریمزک ۵۰۰,۰۰۰ سنه لک حیاتی اسراف اولنیوردی! بناءً علیه موجود کهنه محله مکتبلریمزک، مدرسه لریمزک اصلاحی فرض ایدی.

بومکتبلر، روسیه حکومتی نظرند صرف «دینی - confessionnelle» عد اولدقلرندن رسماً اداره شرعیه لک نظارتی آلتنده بولنیورلردی، حقیقتده ایسه هیچ کیمسه نك تفتیش و نظارتی آلتنده بولنیورلردی، بومکتبلر «بوش» فقط عینی زمانده «حر» ایدی؛ افکار عمومییه حرکته کلسه، مکتب امورینه سوق و اماله اولنسه، خیلی ایش کورمک ممکن اوله جنی آکلاشیلیوردی.

خلق عندنده «مکتب»، «اوقومق»، «تحصیل»، «علم» و «درس» کی لفظلرک حقیقی معنلری مجهول اولدینی حالده بولفظلره قارشو بسله دکاری محبت و حرمت بکا خیلی امیدلر ویردیکندن خننک نظر و حیساتی «سرمایه» دن عد ایتیشدم. بناءً علیه افکار عمومییه یوایاندیروب جلب ایتمک، اصلاح ایدیله جک

مکتبلره معلم یتشدیرمک و بونلرک معاشلرینی تأمین ایتک ایله برابر اهلینک
جهل و نقصینی قوشقولاندیرماق اوزره ایشه باشلامق لازم ایدی .

بومقصدده بناء ۱۸۸۳ سنهسی باغچه سرایده « ترجمان » غزتهسی تأسیس

ایدیلدی .

« ترجمان » ایله افکار عمومییه خیلی تحریک و یکی اصول ایله قرق کون ظرفنده
مبتدی چوجغه تورکجه اوقویوب یازمق اوکره تمک ممکن اولدینی اعلان اولتهرق
باغچه سرایک « قایماز آغا » محله سنک خرابه مکتب بناسی بر آرتعمیر ایتدیریلدی
و طلبه دن بکر افندی امکدار دعوت اولتهرق اصول صوته ، و دیداقتیک ایله
پداغورینیک اک الزم جهتلری بو افندی یه تعلیم ایدیلوب « برنجی معلم » تدارک
اولندی . بویله جه ترتیب ایتدیکم پروغرام اوزره ۱۸۸۴ ده « برنجی مکتب جدیدی »
آچمش اولدم ؛ اوقته جق الفبا یازدیقم « خواجه صبیان » ایدی ؛ مدت تحصیل اوج
سنه ؛ پروغرام - تورکجه اوقویوب یازمق ، قرائت قرآن ، علم حال ، حسن خط ،
صرف تورکی ، ذهنی حساب ، اعمال اربعه ، تاریخ اسلام ایله جغرافیادن ، تاریخدن
وحفظ محتدن پک ساده پک مختصر معلومات ویرمکدن عبارت ایدی .

درس مجاناً اوقودیله جق ، حتی کتاب و کاغذده مکتبدن ویریه جکدی .
بونکله برابر ، یکی مکتبه اعتماد سزلقدن آنجق ۱۲ مبتدی چوجق قید اولومش
ایدی . شو اون ایکی قید ایله دفتر قیادیلوب درسه باشلانیدی . کونده درت ساعت
(زیاده دکل) دوام ایدیلک اوزره قرق بش کون چالیشیلدی . قرق آلتینجی کونی
برنجی امتحان اعلان ، شهرک معتبرانی دعوت ایدلیدی . ایکی یوز دعوتلیدن آنجق
اوتوز آدم تشریف بیوردیلر ؛ سائرلری « اولیه جق برایش » دیه قولاق
ویرمدیلر . امتحانه کلنلر قرق کونلک درسلرک نتیجه سی اوله رق جمله صبیانک
تورکجه اوقویوب یازدیقینی ، قرآنک هر صحیفه سی یاراشی یاراشی اوقویوب یازدیقینی
کورددیلر . بو کوردکلرینک حس تأثیری اوله رق حاضر بولانلردن چوغیسنک ،
الده مندیله ، آغلا دقلری کورلدی که خیرلی کوز یاشلری بویاشلر ایدی ، اصلاح
تدریس ممکن اوله جغه دلیل ینه بویاشلر ایدی .

امتحان کونی مکتبه قرق چوجق ده قید ایدلیدی ؛ مکتب مکتبه بکزه دی .

معلمك معاشى «أبوین بوینه» يوكلەندى . چوچق باشنه هر آى اونا يكي غروش
(بر روبله) واودون كومور بازەسى برغروش آلنه جنى شرط ايدلدى .
آيدە يكي غروش معلم حقى ويرمه يە آلمشش بابالرك آيدە اون ايكي غروش
ويرمه يە راضى اولدقارى بكا برقات دها قوت ويردى . بويله جه معلم افندى يە آيدە
آلتى بوزغروش تامين ايدلدى . بو حال آچ منلارك دقت نظرىنى جلب ايتدى ،
واصول صوتيه يە هوسلارىنى اويانديردى . بوموقفيت سايه سنده ايكنه جى بريكى
مكتب دها آچلدى .

— صوكى كلهجك صاييده —

اسماعيل غاسير غاسمى

يَا بَا

تورك عالمى

۵

دورديجى مقاله مزك صوكنده ، تورك عالمده كورولن ايكي جريان يعنى
توركلك واسلاميت جريانلرى آراسنده آهنگ وامتزاجك قابل تاسيس اوله جنى
بيان ايتمشك . بومقاله مزى شو نقطه نك ايضاحنه حصر ايدە جكز .

لكن اول امرده هيچ برسوء تفهمه ومغالطه يە ميدان ويرمه مك ايچون
شوراسنى قيد ايدەلم ، كه بز «اسلاميت» وياخود «توركلك» تعبيرلرى
قوللانمقلا شوكله لرك افاده ايدە بيله جكلرى معنای سياسى يى قطعياً نظر اعتباره
آلمايورز . زيرا بز ، بوتون مسلمانلرك وياخود بوتون توركلك اتحاد واتفاق
ايدەرك سياسى بركتله واحدە تشكيل ايدە جكلرى خوياسنه دوشه نلردن دكلز .
«اسلاميت جريانى» ديديكمزده ، اسلاميته مخصوص مدنيتك احيا ، تجديد
وتاسيسنى ، «توركلك جريانى» ديديكمزده دخى توركاره مخصوص يعنى تورك
زنكى ايله رنكلشمش ، تورك روحى ايله روحانمش ، تورك بوينه ، تورك